

Per kančias – į žvaigždes!

Paryžiaus katedra

Paryžiaus Dievo Motinos katedra (*Cathédrale Notre-Dame de Paris*), paprastai žinoma kaip *Notre-Dame*, yra vienas ryškiausių Paryžiaus ir Prancūzijos architektūros paminklų. Pradėta statyti apie 1163 metus, dar vadovaujant vyskupui Maurice'ui de Sully, šventovė buvo statoma iki XIV a. vidurio, vėliau tapo daugelio Paryžiaus istorinių įvykių liudininke. O du įvykiai padarė lemtingą poveikį pačiai šventovei – ji vos nesugriuvo...

Prancūzijos revoliucija

Per Prancūzijos revoliuciją bažnyčia buvo konfiskuota, išplėsta ir nuoniokota. Karalių galerijoje Judo karalių statuloms ant fasado nukirstos galvos, mat buvo manoma, kad tai Kapetingų dinastijos karaliai. 21 iš 28 originalių galvų buvo atrasta tik 1977 metais, šiuo metu jos eksponuojamos Kliuni (*Cluny*) muziejuje. Buvo sunaikintos ir visos didelės portaluose esančios statulos, išskyrus Mergelės Marijos. 1793 metais bažnyčioje uždraustos bet

Paryžiaus katedra

Notre-Dame interjeras iki 2019 metų gaisro

kokios katalikų pamaldos ir pastatas paverstas vyno sandėliu. Ilgai nesugalvota, ką su pastatu daryti toliau.

Griuvanti katedra įkvėpė daugybę menininkų. Vienas jų – Victoras Hugo – parašė romaną „Paryžiaus katedra“ („*Notre-Dame de Paris*“), jis išleistas 1831 metais. Šis kūrinys sukėlė visuotinį susidomėjimą šia šventove ir padarė įtaką tolesnei jos istorijai – 1845–1867 metais sunykusi katedra buvo rekonstruojama: pašalinta avarinė buklė, sustiprinti kontraforsai, išmūryti įgriuvę frontonai, uždengtas naujas stogas, 1859 metais jo centre atsirado nauja, Eugène'o Viollet-le-Duc'o suprojektuota gotinio bokštelio smailė. 1871 metais

komunarami bažnyčios viduje padegė suolus, tačiau gaisras buvo greitai užgesintas ir neišplito. Katedra be didelių problemų pergyveno ir abu pasaulinius karus. 1965 metais dvylika aukštų šventovės langų pasipuošė spalvotais vitražais. 2012–2013 metais, minint katedros 850-ąjį jubiliejų, pradėti kapitalinio remonto darbai: restauruoti vargonai, perkota elektros instaliacija, sumontuota apšvietimo įranga, įrengta moderni priešgaisrinė sistema, bokšte pradėjo skambėti devyni nauji varpai.

Paskutiniaisiais metais prieš 2019 metų gaisrą Dievo Motinos katedrą kasmet aplankydavo apie 14 mln. žmonių. Palyginti nedidelis pastatas

PARYŽIAUS ISTORIJA

Paryžius – senas miestas, jo šaknys siekia trečią šimtmetį prieš Kristų, o gausūs politiniai, kultūriniai ir ekonominiai įvykiai lėmė itin turtingą miesto istoriją, kuri pernešė sudėtinga, kad būtų galima ją lengvai apibendrinti kelių puslapių skyrelyje. Tad knygoje pateikiama tik trumpa pagrindinių įvykių ir datų apžvalga, kuri padės susigaudyti skaitant kitus skyrius.

Mažosios Paryžiaus paslaptys

Šiame poskyryje tiesiog pakviesiu leistis į detektyvinį žygi, pabandyti išsiaiškinti bent keletą iš gausybės Paryžiaus paslaptių, užkoduotų gatvių grindinyje, pastatų fasaduose, mažosios architektūros elementuose. Pro jas milijonai turistų praeina net nesusimąstydami, kokia jų paskirtis ir kodėl tai išliko vienoje ar kitoje miesto vietoje.

„Da Vinčio kodo“ pėdsakais

Veiksmas vyksta žinomiausiose Paryžiaus vietose: Prancūzijos nacionaliniame dramose teatre „Comédie Française“, Vandomo aikštėje ir ant Karuselės tilto (*Pont du Carrousel*), *Notre-Dame* katedroje ir *Saint-Sulpice* bažnyčioje. Kino juostoje „Da Vinčio kodas“ taip pat „įdarbintas“ jau minėtas „Ritz“ viešbutis, matomas ir tikras Luvro muziejus, kur herojus profesorius Robertas Lengdonas iškviečiamas, kad apžiūrėtų įtartinas žymes aplink Jacques'o Saunière'o lavoną.

Saint-Sulpice bažnyčia

Filme *Saint-Sulpice* bažnyčia buvo pastatyta ant Rožės linijos, arba pirmojo pasaulyje pagrindinio dienovidinio. Tačiau iš tikrųjų net ir Paryžiaus meridianas nepraeina pro *Saint-Sulpice* bažnyčia. Per šventovės grindis eina linija, tačiau ji skirta nustatyti žiemos saulėgrįžai, kai saulės spinduliai pataiko į bažnyčios kampe esantį obeliską. Ši bažnyčia yra antra pagal dydį Paryžiuje po *Notre-Dame*, turi įdomų ir įspūdingą interjerą, tačiau daug mažiau lankoma turistų.

Paryžiaus Rožės (Arago) linija

Visų pirma, tai iš tikrųjų nėra Rožės linija, šį pavadinimą sugalvojo Danas Brownas. Prieš 200 metų tai buvo pagrindinis Prancūzijos dienovidinis per Paryžiaus centrą nuo *Porte de Montmartre* šiaurėje iki *Cité Univer-*

sité pietuose, kurį pasiūlė astronomas François Arago (1786–1853) XIX a. pradžioje.

Ši linija ilgą laiką varžėsi su kitomis dienovidinio linijomis, galiausiai jos pralaimėjo Grinvičo dienovidiniui. Likęs pasaulis gana greitai priėmė pagrindinį Londono dienovidinį, o prancūzai užtruko šiek tiek ilgiau ir jį priėmė tik 1911 metais.

Žalioji dienovidinis

Taigi, jau išsiaiškinome, kad Paryžius nėra ant to paties dienovidinio kaip Grinvičas. Paryžiaus nuliniu tašku laikoma *Parvis Notre-Dame-Place Jean-Paul II*, esanti priešais Paryžiaus Dievo Motinos katedrą, yra 48°51'12.1" šiaurės platumos ir 2°20'53.8" rytų ilgumos, taigi, apie 220 km į rytus nuo „nulinio“ Grinvičo dienovidinio, kuris kerta vakarinę Prancūzijos dalį pro Havrą (*Le Havre*), Le Maną (*Le Mans*), Puatjė (*Poitiers*), Angulemą (*Angoulême*), Tarbą (*Tarbes*), bet tiesiogiai nesiekia nė vieno iš šių miestų.

Tačiau prancūzai nebūtų prancūzai – ties Paryžiumi per Prancūziją einantį dienovidinį jie pavadino Žalioju dienovidiniu (*le Méridien Verte*), šis šiek tiek vingiuodamas jungia Paryžiaus ilgumoje esančius miestus į žaliajį dviračių taką: Diunkerką (*Dunkerque*), Amjeną (*Amiens*), Buržą (*Bourges*), Žiusaką (*Jussac*), Albi ir Karkasoną (*Carcassonne*).

Paryžiaus observatorija

Ant Prancūzijos dienovidinio buvo pastatyta ir Paryžiaus observatorija. Ji yra į pietus nuo Liuksemburgo sodo ir paprastai uždaryta visuomenei. Tai tarsi miniatiūrinis prancūzų Grinvičas, dabar jau apsuptas naujųjų Paryžiaus rajonų. Jei per Europos paveldo dienas ar kita proga pateksite į

Saint-Sulpice bažnyčia

vidų, antrame aukšte pamatysite didžiulę juostelę, besidriekiančią ant grindų nuo šiaurinės iki pietinės kambario pusės ir žyminčią tikslią dienovidinio linijos vietą. Linija yra padengta organiniu stiklu, kuris saugo astronominės graviūras ir matavimų žymes.

Norėdamas pagerbti F. Arago kūrybą Prancūzijoje, olandų menininkas Janas Dibbetsas įrengė 135 bronzinius medalionus tiesia linija per Paryžių. Arago dienovidinio linija, kartu primindamas, kad Paryžius kadaise buvo ir astronominio pasaulio centras. Taigi, observatorijos soduose jau atrasisite keletą medalionų. Kiekvieno iš jų viduryje yra žodis „Arago“, N žymi šiaurę, o S – pietus. Į pietus nuo Paryžiaus observatorijos yra Arago bulvaras su paminklu F. Arago pagerbti.

„Arago“ medalionai Paryžiaus centre

Nemažai J. Dibbetso kūrinių jau yra pavogti nuo Paryžiaus grindinio, ypač toliau nuo centro esančiuose

rajonuose. Tačiau, jei tausojate kojas ir laiką, bent tuziną „Arago“ medalionų galite pamatyti Paryžiaus centre: eidami nuo Karališkųjų rūmų pro Luvrą iki Menų tilto. Luvro kiemelyje prie didžiosios įėjimo piramidės laukia lankomiausias ir daugiausia fotografuojamas „Arago“ medalionas, o muziejaus viduje jų yra dar šeši, pasislėpę flygeluose tarp garsių meno šedevrų.

Trilerių meistras D. Brownas iš realių faktų išvirė puikų „troškinį“, kuriame šį dienovidinį pavadino Rožės linija. Su Paryžiumi niekas nesieja ir filme „Da Vinčio kodas“ minimo Roslino – miestelis tokiu pavadinimu yra įsikūręs Škotijoje, kiek piečiau Edinburgo, 3,16 laipsnio į vakarus nuo Grinvičo dienovidinio. Juk, pripažinkite, žodis „Arago“ labiau asocijuojasi su kosminiu laivu iš kokių nors ateities žvaigždžių karų, o ne su dvių tūkstantmečių senumo šventojo Gralio paieškomis...

„Arago“ medalionas Luvro kieme

Žalioji dienovidinis

Paryžiaus meridianas observatorijos kiemelyje

Nanterro savivaldybės pastatas

Nanteras

Nanteras (*Nanterre*) – vidinis Paryžiaus priemiestis, esantis į vakarus nuo sostinės, iš karto už Defanso dangoraižių rajono. Tačiau pastaraisiais metais daugėja įrodymų, kad čia buvo senovės gyvenvietė, senesnė už Sitė saloje įkurtą Luteciją. Vykdant archeologinius kasinėjimus būsimo A86 greitkelio statybos vietoje aptikti radiniai leidžia manyti, kad I a. prieš Kristų čia buvo 20–25 ha gyvenama teritorija, o tais laikais tai turėjo būti gana didelis miestas. Taip pat aptiktas III a. prieš Kristų datuojamas nekropolis. Teigiama, kad teritorija galėjo būti apleista apie 30–50 mūsų eros metus, o gyventojai perkelti į romėnų kuriamą miestą kairiajame Senos krante.

Kitas Paryžiui reikšmingas įvykis susijęs su šv. Ženevjevos gyvenimu, pagarsėjusiu stebuklais. Ji gimė 423 metais Nantere ir būtent čia prie savo namų šulinio vandeniu išgydė aklą savo motiną. Po šv. Ženevjevos mirties Chlodvigas I ir Klotilda inicijavo šv. Ženevjevos abatijos Paryžiuje įkūrimą, jai suteikė didžiules valdas aplink Nanterą. Ženevjevos laikais Nantere buvo pastatyta bažnyčia, tuo metu ji buvo vienintelė Ženviljė (*Gennevilliers*) pusiasalyje ir remiama Paryžiaus valdovų. Nantero svarbą tuo laikotarpiu patvirtina daugybė Merovingų sarkofagų, iškeltų per archeologinius kasinėjimus po katedrą. Nanteras ir abatija iki pat Prancūzijos revoliucijos išliko svarbiu religiniu centru. XVII a. ant *Valérien* kalno įkurtos Kryžiaus kelio stotys. 1643 metais čia buvo įsteigta karališkoji religinė kolegija, ji panaikinta 1794 metais. 1966 metais Nantero bažnyčia tapo katedra, o šv. Ženevjeva paskelbta Nantero vyskupijos globėja. Ji taip pat yra Paryžiaus globėja.

Nanteras atliko svarbų vaidmenį ginant Paryžių iš šiaurės vakarų pusės. Tuo tikslu 1840–1841 metais ant 161 m aukščio *Valérien* kalvos

buvo pastatyta tvirtovė, 1870–1871 metais ji pasitarnavo miesto gynyboje. 1960 metais ant pietinės kalvos atidengtas memorialas „Kovojanti Prancūzija“, skirtas Antrojo pasaulinio karo kovotojams, rezistentams ir tremtiniams pagerbti.

Nantere dėmesį traukia modernus, nupjautą piramidę primenantis merijos pastatas, turistai apsilanko šv. Ženevjevos ir šv. Mauricijaus katedroje. Į Nantero teritoriją patenka užpakalinė Defanso dangoraižių kvartalo dalis. Paryžiečiai vyksta į areną (*Paris La Défense arena*) vykstančius renginius, o jaunimas – į Nantero universitetą (*Université Paris Nanterre*).

Defansas

Defanso (*La Défense*) dangoraižių rajonas imtas kurti 1958 metais, kai Prancūzija atsigavo po karo ir tarptautinių kompanijų plėtrai prisireikė erdvės. Verslo pastatai čia sutalpinti į gana nedidelį 80 ha kvartalą, todėl atrodo itin įspūdingai. Defanso statybas vainikavo 1989 metais iškilusi milžiniška Didžioji arka. Ji pailgino rytų–vakarų architektūrinę ašį: kartu su Karuselių ir Triumfo arka stovi vienoje linijoje. Liftu galima pasikelti ant Didžiosios arkos stogo ir pasižvalgyti į Paryžių ir kaimynystėje esančius dangoraižius iš 110 m aukščio. Jei dar neapsipirkote miesto centre, galite užsukti į čia veikiančią didžiulį prekybos centrą „Westfield Les 4 Temps“.

Iš tolo stikliniais dangoraižių fasadais viliojantis kvartalas nėra labai jaukus. Piko valandomis čia suplūsta tūkstančiai dirbančiųjų, o užlipus ant laiptų po Didžiąją arką košia skersvėjai. Apsiginti nuo vėjo įrengtos stiklinės sienutės. Dažniausiai turistai čia neužsibūna. Pasidarę asmenukų ir dangoraižių nuotraukų, jie leidžiasi atgal į metro: užlipus ant Defanso laiptų jau atgal vilioja tulumoje boluojantis Paryžius...

Sevras

1740 metais Madame de Pompadur iniciatyva Vensene buvo įkurta porceliano manufaktūra, siekiant konkuruoti su Šantiji (*Chantilly*) produkcija. 1756 metais gamykla perkelta į Sevra (*Sèvres*), arčiau jos *Château de Bellevue* pilies. 130 m ilgio ir keturių aukštų pastatą 1753–1756 metais pastatė architektas Laurent'as Lindet. Abiejose centrinio korpuso pusėse pastatas įremitas kampiniais flygliais. Taip suformuotas vadinamasis viešasis kiemas, jame atvykusius pirklių vežimus iš priekio saugojo kalvių darbo tvora. Pirmame pastato aukšte buvo ir žaliavų sandėlis, ir atliekų lažas. Antrame aukšte veikė lipdymo, tinkavimo, skulptūros ir graviravimo dirbtuvės bei krosnys. Trečiame aukšte dirbo skulptoriai, tekintojai ir baldininkai. Mansardoje įsikūrė dailininkai ir auksuotojai.

Baigus statybą, 1756 metais Liudvikas XV įsigijo visas Sevro manufaktūros akcijas ir tapo vieninteliu jos akcininku. 1759 metų spalį gamykla buvo prijungta prie Karūnos valdų.

Maždaug nuo 1770 metų Sevra pradėta lieti kietojo porceliano ke-

ramika iš kaolino, kai šios žaliavos telkinys buvo atrastas prie Limožo (*Limoges*). Sevro gaminiams būdinga mėlyna dekoru spalva (*Le bleu de Sèvres*) buvo išgaunama naudojant kobalto oksidą.

Dabar čia įkurtas Nacionalinis keramikos muziejus ir kūrybinės dirbtuvės, priklausantys Kultūros ministerijai. Gamykloje porceliano dirbinius ir meno objektus tradiciniu, nuo XVIII a. praktikuojamu būdu gamina įvairūs kviestiniai menininkai. Muziejuje saugoma keramika iš viso pasaulio ir iš įvairių laikotarpių – tikras atradimas porceliano gerbėjams. Gamyklos kūriniai eksponuojami ir parduodami tik dviejose vietose: pačiame Sevra ir Paryžiaus centre esančioje galerijoje (*4 place André-Malraux*, tarp Luvro rūmų ir „Comédie-Française“).

Šalia Sevro esančio *Île Seguin* salos gale galima pasigrožėti unikalios architektūros koncertų sale „La Seine Musicale“ (archit. Shigeru Banas ir Jeanas de Gastines'as). Senos saloje 2017 metais pastatyta gaublio formos koncertų salė vilioja ne tik saulėje blizgančiais stiklu ir saulės baterijomis dengtais paviršiais, bet ir puikia kon-

Zvilgsnis iš Paryžiaus baliono | Defanso rajonas

Koncertų sale „La Seine Musicale“

Sevras garsėja porcelianu

Šv. Ženevjeva – Paryžiaus ir Nantero vyskupijos globėja

Monoklis prie Sacré-Coeur laiptų

„Amelijos iš Monmartro“ pėdsakais

„Amelija iš Monmartro („Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain“) – dar vienas kultinis kino filmas, kuriame veiksmas vyksta daugiausia šiauriniame Monmartro rajone. Scenarijaus autoriai Jeanas-Pierre'as Jeunet ir Guillaume'as Laurant'as papirko viso pasaulio žiūrovus, iš mažų gyvenimo smulkmenų sudėlioję įtraukiančią istoriją. Tai vienas iš filmų, kuriuos norisi pasižiūrėti dar kartą ir žiūrėdamas atrandi vis naujų, anksčiau nepastebėtų detalių.

Romantinė komedija susipynusi su magiškuoju realizmu, o pagrindinį Amelijos vaidmenį tobulai atlieka prancūzų aktorė Audrey Tautou.

Tai vienas sėkmingiausių pasaulinių komercinių prancūzų filmų (po „Neliečiamųjų“). Jis pelnė daugybę apdovanojimų, tarp jų keturias „Cezario“ ir penkias „Oskaro“ nominacijas. Buvo išrinktas vienu iš 1000 geriausių pasaulio filmų ir, daugybės žiūrovų nuomone, vertas 8,2 balo iš 10. Įdomu tai, kad juosta filmuota realiose Paryžiaus vietose, kurias nesunkiai galima atpažinti, tad filmo gerbėjai gali pasekti Amelijos ir jos mylimojo Nino (vaid. Mathieu Kassovitzas) pėdomis.

Be mums jau pažįstamos Sacré-Coeur bažnyčios, funikulieriaus ir žiūronų jos terasoje, Monmarte galima surasti ir daugiau filmo scenose matomų objektų. Nuo *Blanche* metro stoties *Rue Lepic* gatve kopdami į kalną atrasite barą tuo pačiu pavadinimu „Café des 2 Moulins“ (15 *rue Lepic*), kuriame pagal filmo siužetą dirbo Amelija. Realybėje egzistuoja ir daržovių parduotuvė ant kampo – „Au Marché de la Butte“ (56 *rue des Trois Frères*), kurioje ponas Kolinjonas auklėjo nerangųjį savo asistentą Liusjeną.

Kino juostoje daug scenų, susijusių su nuotraukų darymu fotografavimosi būdelėse. Šios nuotraukos Prancūzijoje reikalingos vardiniams traukinių bilietams ir pagal Vidaus reikalų ministerijos nustatytus standartus tinka asmens dokumentams, tad ir šiandien geležinkelio stotyse stovi modernios skaitmeninės fotografavimosi kabinos. Tačiau autentiškų, kino filme matomų analoginės fotografijos būdelių šiandien išlikę mažiau nei 50.

Nuo 2007 metų asociacija „Fotoautomat“ ėmėsi saugoti šį fotografijos paveldą, restauruodama ir vėl pasta-

Daržovių parduotuvė „Au Marché de la Butte“

Kavinės „Café des 2 Moulins“ interjeras

tydama naudoti nespalvotas nuotraukas darančias kabinas, tačiau jau ne traukinių stotyse, o Paryžiaus meno ir kultūros įstaigose. Amelijos gerbėjų patogumui vienas iš fotoautomatų patatytas pačiame Monmarte, priešais pono Kolinjono *épicerie*.

Iš tiesų egzistuoja ir „Palace Video“ patalpos (filme Nino čia dirbo suaugusiųjų vaizdo įrašų parduotuvėje, išskyrus trečiadienius, kai dirbdavo atrakcionų parke). Tik realiaame gyvenime parduotuvė vadinas „Žaislų rūmai“ („Toys Palace“, 37 *boulevard de Clichy*) ir šiuo metu prekiauja pikantiškais žaisliukais.

Veiksmas persikelia už Monmartro ribų. Romantišką vaidmenį atlieka ir Sen Marteno kanalas, esantis už 2 km į rytus nuo Monmartro. Ant tiltelių, nuo kurių Amelija mėto akmenukus į vandenį, kabo įsimylėjėlių spynelės, o snaudžiantys šliuzai prabunda priplaukus turistiniam laiveliui. Filme po keletą sekundžių vis sušmėžuoja kaimynystėje esančios metro stotys: *Abbesses*, *La Chapelle*, *Lamarck-Caulaincourt*, taip pat Rytų ir Šiaurės geležinkelio stotys.

Fotoautomatai

Monmartre
53 *rue des Trois Frères*,
75018 Paryžius
M 12 Abbesses

Palais de Tokyo
13 *avenue du Président Wilson*,
75016 Paryžius
M 9 Iéna

„Centquatre-Paris“
5 *rue Curial*, 75019 Paryžius
M 7 Riquet

„Galeries Lafayette“
8 *avenue des Champs-Élysées*,
75008 Paryžius
M 1, 9 Franklin D. Roosevelt

„Bonton“
5 *boulevard des Filles du Calvaire*,
75003 Paryžius
M 8 Saint-Sébastien-Froissart

„Citadium“
56 *rue de Caumartin*,
75009 Paryžius
M 3, 9 Havre-Caumartin

„Toys Palace“

Fotoautomatas Monmarte

Aleksandro III tiltas jungia
Hôtel des Invalides su Grand
Palais ir Petit Palais

Aleksandro III tiltas

Tarp Santarvės ir Invalidų tiltų esantis puošnus Aleksandro III tiltas (*Pont Alexandre III*) 1900 metais atidarytas Paryžiaus pasaulinei parodai. Jis simbolizavo Prancūzijos ir Rusijos draugystę, užmegztą 1891 metais pasirašius imperatoriaus Aleksandro III (1845–1894) ir Prancūzijos respublikos prezidento Sadi Carnot bendradarbiavimo sutartį. Pirmąjį akmenį 1896 metų spalio 7 dieną padėjo jau kitas Rusijos caras Nikolajus II, imperatorienė Aleksandra Fiodorovna ir prezidentas Félixas Faure'as. Pastatytas kaip Invalidų esplanados (*Espanade des Invalides*) architektūrinė ašis, jis sujungė kairįjį Senos krantą su parodų paviljonais *Petit Palais* ir *Grand Palais*, kurie buvo ką tik pastatyti pasaulinei parodai vietoje nugriautų Pramonės rūmų. Beje, kitą – Trejybės tiltą, labai panašų į Aleksandro III, Sankt Peterburge pastatė prancūzų statybos įmonė.

Deja, „tautų draugystė“ Prancūzijos piliečiams atsirūgo. Ištaiginga tilto puošyba, paremta keturiais stulpais, ant kurių užkeltos paaukuotos bronzinės skulptūrinės grupės, siejama su Rusijos turtais ir prabanga, iš tiesų slėpė vis didėjančią šios Rytų valstybės skolą. Visą šimtmetį nuo XIX a. pra-

džios iki pat 1916 metų Rusija intensyviai skolinosi Vakarų finansų rinkose, 1886 metų sausio mėnesį jau turėjo sukauptą 18,28 mlrd. aukso frankų skolą ir buvo daugiausia įsiskolinusi šalis Europoje. Tačiau 1888–1914 metais obligacijos toliau buvo platinamos Paryžiaus rinkoje. Valstybė ir žiniasklaida aktyviai agitavo prancūzus investuoti: „Skolinti Rusijai – skolinti Prancūzijai!“ Buvo leidžiami plakatai, knygos, atvirukai, reklamuojantys Prancūzijos ir Rusijos draugystę. 1906 metais išplatinta 2,25 mlrd. aukso frankų vertės obligacijų emisijų (tai viena didžiausių sumų finansų istorijoje), siekiant atkurti po Rusijos ir Japonijos karo nusilpusius Rusijos imperijos finansus. Deja, 1917 metais, nuvertusi carą ir „statyti komunizmą“ pradėjusi Rusija atsisakė pripažinti ir apmokėti šalies skolas. Nukentėjo daugiau kaip 1,6 mln. Prancūzijos kreditorių.

O kaip Aleksandro III tiltas? Nei tiltas, nei jo pavadinimas niekur nedingo – bent jis tarnauja Paryžiaus miestui iki šiol, o 1975 metais paskelbtas paveldo objektu.

Pont Alexandre III
75008 Paryžius
M 8, 13, RER C Invalides

SENOS POTVYANIAI PARYŽIUJE

1910 metų sausį Paryžius patyrė vieną didžiausių Senos potvynių savo istorijoje. Jis prasidėjo sausio 21 dieną, o sausio 28-ąją pasiekė didžiausią – 8,62 m – vandens lygį. Pusė miesto buvo užtvindyta ir nukentėjo daugiau nei 200 000 paryžiečių.

Iš tiesų, kai kurių šaltinių teigimu, 1658 metų kovo 1–3 dienomis potvynis buvo 30–50 cm didesnis nei 1910 metais, priklausomai nuo matavimo vietų. Vandens lygis siekė 8,96 m

būsimo Austerlico tilto vietoje. Mažesni Senos potvyniai skandino miestą 2016 ir 2018 metais.

Senos potvyniui matuoti po Almos tiltu pastatyta speciali statula „Le Zouave du Pont de l'Alma“. Kylančiam potvynio vandens lygiui ji vaizdiškai parodo pavojų miestui.

O 1608 metais Sena buvo visiškai užšalusi. Tai liudija paveikslas „Čiuožėjai ant Senos“ („*Patineurs sur la Seine*“), saugomas Karnavalė muziejuje (*Musée Carnavalet*).

Statula „Le Zouave du Pont de l'Alma“

1910 metų potvynio žyma ant Žemės ūkio akademijos pastato

1910 metų potvynis prie Liono geležinkelio stoties

1910 metų potvynis prie Bastilijos geležinkelio stoties

Paveikslas „Čiuožėjai ant Senos“

1894 metų 125 aukso rublių
Rusijos obligacija

COCO CHANEL

Gabrielle Chanel (1883–1971), žinoma kaip Coco Chanel, buvo prancūzų mados dizainerė, drabužių ir kvėpalų kūrėja. Išgarsėjo aukštosios mados kūryba ir savo vardu pavadintais kvėpalais, įkurė „Chanel“ mados namus. Ji dažnai apibūdinama kaip „prancūziškos elegancijos simbolis“.

Visoje G. Chanel biografijoje daug pilkų dėmių, o pati mados kūrėja pasakoti apie savo privatų gyvenimą nemėgo. Ji gimė gana vargingoje šeimoje, būdama dvylikos tapo našlaitė ir turėjo pati susikurti gyvenimą. G. Chanel gyvenimą aprašinėję biografai sukūrė mitą, kad mergaitė šešerius metus gyveno internate, ten įprato rengtis kukliai ir „berniukiškai“, o vėliau tai perkėlė į savo kuriamus drabužius. Tačiau 1896 metų gyventojų surašymo duomenys rodo, kad G. Chanel *Aubazines* internate nebuvo. Greičiausiai ją priglaudė mamos pusseserė, čia ji dirbo guvernante ir aukle. Tą liudija negausios laišku nuotrupos.

Būdama aštuoniolikos metų, kad išvengtų priverstinės santuokos, G. Chanel pabėgo pas tėvo tetą į Muleno (*Moulins*) miestą. Čia mokėsi siuvėjos amato ir visai bandė prasimušti. Siekdama dainininkės karjeros pradėjo dainuoti Muleno karininkų klubuose. Mėgo dainuoti dainą „Qui qu’a vu Coco dans l’Trocadéro?“, todėl įgijo Coco pravardę. Čia ji susipažino su prancūzų karininku Étienne’u Balsanu. Šis padėjo jai atrasti kelią į aukštuomenę.

Neištekėjusi, neturinti vaikų, emancipuota ir ryžtinga G. Chanel tapo tikru feministinio judėjimo portretu: 33 metų ji jau buvo finansiškai nepriklausoma, vadovavo 300 darbuotojų, turėjo meilužį anglą (Arthurą Capelą, dar žinomą kaip Boy Capelas) ir grąžino jam pinigus, pasiskolintus atidarant pirmąjį *boutique*.

Pirmasis Coco salonas pavadinimu „Chanel Modes“ buvo įkurtas 1910 metais Paryžiuje, siauroje skersinėje *Cambon* gatvelėje, esančioje šalia *Saint Honoré* gatvės, 21 numeriu pažymėtam pastate. 1913 ir 1914 metų vasaromis pora viešėjo Dovilyje (*Deauville*), Boy Capelas ten išsinuomojo parduotuvę; iš pradžių joje parduodavo tik kepures, vėliau striukes ir net sijonus. Emblemoje jau buvo nurodomas ir kūrėjos vardas – Gabrielle Chanel, ir savininkė džiaugėsi tam tikra sėkme. 1915 metais Bjarice (*Biarritz*) ji atidarė savo trečiąjį butiką ir pirmuosius tikrus mados namus. Sprendimas plėstis kurortuose per Pirmąjį pasaulinį karą pasiteisino – čia buvo galima sutikti daug iš sostinės pabėgusių turtingų ponių. Karo metais G. Chanel parodė išradinumą, kurdamą madingus drabužius iš paprastų ir prastos kokybės audinių. Ji nupirkdavo vyrškiems apatiniams skirtą audinio rietimą ir iš jo pasiūdavo margus moteriškus marškinius, pasiūdavo vyriškus drabužius į moteriškus, eksperimentavo, kombinuodama pigius ir brangius aprangos elementus.

G. Chanel su Vestminsterio hercogu Hugh Grosvenoru

G. Chanel su Winstonu Churchilliu

G. Chanel 1931 metais Los Andžele

„Chanel“ parduotuvė *Rue Saint Honoré*

Kultiniai „Chanel No. 5“ kvėpalai

Po karo verslas plėtėsi ir trečiajame dešimtmetyje G. Chanel įsigijo net keletą gretimų namų *Cambon* gatvėje. Čia iki šiol veikia jos vardu pavadinti mados namai ir „Chanel“ parduotuvė.

Apie Coco Chanel kūrybą taip pat sklendo daug legendų ir mitų. Pavyzdžiui, kad ji pirmoji panaudojo tvidą ir megztinį arba kad buvo mažos juodos suknelės pradininkė – tai nėra tiesa. Tačiau ji mados industrijoje įgyvendino daug novatoriškų sprendimų, pavyzdžiui, išpopuliarino trumpų plaukų šukuosenas ir pirmąkart visuomenei pristatė moteriškas kelnes. G. Chanel pirmoji kaip siuvėja išleido savo vardo kvėpalus ir net bandė kurti brangius papuošalus iš platinos ir deimantų.

Tarpukariu „Chanel“ mados namai išaugo į tikrą imperiją: 1939 metais joje dirbo 4000 darbuotojų, per metus jie įvykdėdavo daugiau nei 28 000 individualių užsakymų.

Vis dėlto ekstravagantiškas G. Chanel elgesys, empatijos stoka ir tam tikri gyvenimo sprendimai pakenkė jos reputacijai, ypač gyvenimo tarpnis Antrojo pasaulinio karo metais. Vos prasidėjęs karui, Coco atleido visus įmonės darbuotojus, keršydama už 1936 metų streikus dėl geresnių darbo sąlygų. Pasinaudodama karo sukelta sumaištimi ji bandė atgauti kvėpalų „Chanel No. 5“ teises, kurias buvo perleidusi žydų Wertheimerių šeimai, mat tuo metu jie pabėgo į JAV.

Pasižymėjusi antisemitinėmis pažiūromis, užmezgusi ilgalaikius meilės ryšius su vokiečių karininku, G. Chanel buvo užverbuota dirbti Vokietijos pusei. Dėl savo pažinties su Vestminste-

rio hercogu ir Winstonu Churchilliu ji buvo itin geidžiamas kąsnis vokiečių žvalgybai, kuri karo viduryje ieškojo būdų patyliukais susitarti su Didžiąja Britanija. Dėl to Prancūzijoje jos asmenybė vertinama santūriai ir šiek tiek prieštaringai.

Šiandien „Chanel“ butike, esančiame *Cambon* gatvės 31 name Paryžiuje, išlikę šimtais veidrodžių iškloti *art deco* laiptai, vedantys į G. Chanel trijų kambarių butą. Jo interjeras išlikęs toks, kokį ji susikūrė. Butas išsiskiria savo prabanga: auksu dengtos detalės, šilko apmušalai, dygsniuota zomšinė sofa su pagalvėlėmis, sietynai su kalnų krištolu ir kėdė, ant kurios ji dirbo visą gyvenimą. Deja, šią vietą gali aplankyti tik nuolatiniai „Chanel“ klientai ir žurnalistai.

„Chanel“ parduotuvė Vandomo aikštelėje